TÜRMOB İLE İŞ YAŞAMI

Çalışanın maliyetinin yüzde 39.12'si devlete

EMRE KARTALOĞLU
TÜRMOB GENEL BAŞKANI

İngilizce'de "tax wedge", çalışanın işverene toplam maliyeti ile işçinin eline geçen net ücret arasındaki fark olarak tanımlanıyor. Bu fark, çalışan ve işverenlerin devlete yaptıkları vergi ve/veya sosyal güvenlik ödemelerinden kaynaklanıyor. Bu tanımın Türkçe karşılığı olarak "vergi takozu" ifadesi kullanılıyor.

Uluslararası karşılaştırmalarda vergi takozu bir ölçüt olarak kullanılıyor. İşçi için ödenen vergi ve benzeri ödemeler toplamının işçinin işverene toplam maliyetine bölünmesiyle elde ediliyor. Eğer bu oran yüksekse, işçinin eline daha düşük bir ücret geçerken çalışanın işverene olan maliyeti daha yüksek oluyor. Bu oranın büyüklüğü, ülkenin istihdam politikalarını ve işsizlik oranlarını etkiliyor. Ayrıca istihdamın kayıt dışılığının da en büyük nedenlerinden birisi olarak kabul ediliyor.

Çalışanların kazançlarının nasıl vergilendirilmesi gerektiği, üzerinde tartışmaların olduğu önemli konulardan birisini oluşturuyor. Vergi mükelleflerinin yaşamlarını sürdürebilecekleri kadar bir gelirin vergi dışı bırakılması gerektiği, sosyal devlet anlayışının ve modern vergi sistemlerinin kabul ettiği temel bir ilke olarak genel kabul görüyor. Buna ilave olarak ayırma kuramı, emek gelirlerinin diğer gelir unsurlarından farklı ve daha düşük oranda vergilendirilmesi gerektiği anlayışına dayanıyor. Buna karşılık küreselleşme ve uluslararası vergi rekabeti emek gelirleri ile sermaye gelirlerinin vergilendirilmesinde sermayenin daha düşük oranda vergilendirilmesi sonucunu doğuruyor.

Diğer taraftan Dünyada gelir dağılımı eşitsizliği artıyor. Bu ise sermaye lehine olan vergi politikalarının sorgulanması tartışmalarını beraberinde getiriyor. Özellikle Covid-19 sonrasında çalışanların işlerini kaybetmesi, işsizlik oranlarında artış sadece bu kişilerin gelirlerinin azalması sonucunu doğurmuyor, bu kişilerin satın alma güçlerinin azalması piyasadaki ürünlere olan talebin de azalması yoluyla toplumda yaşayan herkesin gelirinin azalması sonucunu doğuruyor. Doğal olarak küçülen bir ekonomi, devletlerin vergi gelirlerinin de azalması sonucunu doğuruyor. IMF Başkanı Kristalina Georgieva, içinde bulunduğumuz durumu, son yüzyılın en kötü buhranı olarak tanımlıyor.

Uluslararası karşılaştırmalarda kullanılan vergi takozu göstergeleri, bekar ve çocuksuz bir işçiye ödenen ücretten kesilen vergi ve sosyal güvenlik primleri toplamının işçinin işverene olan işgücü maliyetine oranlanması ile bulunan oranı şeklindedir. Bu oran, çalışanın evli olmasına, eşlerden birisinin çalışıp çalışmamasına ve çocuk sayısına göre de hesaplanabilmektedir.

OECD ülkelerinde 2000-2019 yılları karşılaştırınca vergi takozunun bekar ve evli çalışanlar için yapılan bütün hesaplama yöntemleri için 2019 yılında ortalama yüzde 2,2 oranında azaldığını belirtiyor.

Bu oranının 2019 yılında OECD ortalaması yüzde 36. Çalışanın maaşının işverene maliyeti 100 TL ise devletin 36 TL vergi aldığı ve çalışanın eline 64 TL geçtiği anlamına geliyor. Vergi takozunun 2019 yılında en yüksek gerçekleştiği ülke yüzde 52,2 oranı ile Belçika, en düşük gerçekleştiği ülke ise yüzde 7 oranı ile Şili'dir.

Gelir vergisi oranları, sosyal güvenlik primleri ile birlikte vergi takozu oranının iki belirleyicisinden birisi. Gelir vergisi yasal oranlarının en düşük olduğu ülkeler Çek Cumhuriyeti, Estonya ve Macaristan. Bu ülkelerde bütün gelir unsurları tek bir oranda yüzde 15 oranında vergilendiriliyor. Buna karşılık Fransa, Yunanistan, Avusturya, Kanada, Portekiz, Belçika, Hollanda ve Finlandiya'da en yüksek dilime uygulanan gelir vergisi oranı yüzde 50'den fazla. Türkiye'de ücret gelirleri üzerindeki marjinal vergi oranı 2020 yılında yüzde 40'a çıkarıldı. Ancak OECD üyesi ülkelerde 2000-2019 yılları ortalamasına göre gelirler üzerindeki vergi yükü yüzde 2,6 azaldı ve ortalama yüzde 43 olarak gerçekleşti.

OECD verilerine göre Türkiye'de 2000 yılında vergi takozu oranı yüzde 40,36. Bu oran 2007 yılında yüzde 42,22 olarak gerçekleştikten sonra 2008 yılında yüzde 38,72'ye düşüyor ancak 2019 yılında artarak yüzde 39,12 olarak gerçekleşiyor. Diğer bir ifade ile işçinin işverene maliyete 100 TL ise bunun 39,12 TL'sini devlet vergi ve benzeri ödeme olarak alıyor, işçinin eline geçen tutar ise 60,88 TL. Dolayısıyla Türkiye'nin oranı, OECD'nin yüzde 36 olan ortalamasının üstünde.

Bugünlerde Türkiye'de kıdem tazminatına ilişkin tartışmalar var. Bu tartışmalarda olayın taraflarının, çalışanlar ve işverenler kadar ücret geliri üzerinden ortalama yüzde 39,12 oranında vergi ve benzeri gelir alan devletin de olduğunu kabul etmek gerekiyor.

Ücret gelirleri üzerindeki vergi yükünün azaltılması hem kıdem tazminatı tartışmalarında taraflara hareket edebilecekleri bir mali alan sağlarken hem de küresel rekabette Türkiye'de üretilen mal ve hizmetlerin maliyetlerinin azalması yoluyla işletmelere avantaj sağlayacaktır. Diğer bir olumlu sonucu ise gelir dağılımındaki eşitsizliğin giderilmesidir.

Mali tatil ne kadar gerçekçi?

Mali tatilin gerçek anlamda bir tatil olabilmesi için Temmuz ayına ilişkin beyannamelerin Ağustos ayında birleştirilerek tek bir beyan olarak verilmesi ve incelemelerin de bu dönemde yapılmaması gerekiyor.

5604 sayılı Mali Tatil İhdas Edilmesi Hakkında Kanun hükümlerine göre mali müşavirlere ve yükümlülere kolaylıklar getiren "Mali Tatil" uygulaması, bu yıl 1 Temmuz 2020 Çarşamba günü başlayıp 20 Temmuz 2020 Pazartesi günü sona erecek. Mali tatil düzenlemeleri uyarınca beyana dayalı tarhiyatta, kanuni süresinde verilmesi gereken beyannamelerin verilme süresinin son günü malî tatile rastlarsa, beyan süresi tatilin son gününü izleyen tarihten itibaren yedi gün uzamış sayılmaktadır. Beyanname verme süresi malî tatil nedeniyle uzamış olan vergilerde ödeme süresi ise (aynı ay içerisinde kalmak kaydıyla), uzayan beyanname verme süresinin son gününü izleyen günün mesai saati bitimine kadar uzamaktadır. Ayrıca malî tatilin sona erdiği günü izleyen beş gün içinde biten kanuni ve idari süreler de, malî tatilin son gününü izleyen tarihten itibaren beşinci günün mesai saati bitiminde sona ermiş sayılmaktadır.

Ayrıca özel tüketim vergisi, banka ve sigorta muameleleri vergisi, özel iletişim vergisi, şans oyunları vergisi ile gümrük idareleri, il özel idareleri ve belediyeler tarafından tarh ve/veya tahsil edilen vergi, resim ve harçlar için malî tatil uygulanmamaktadır.

Durum böyle olunca meslek mensuplarının ağırlıklı olarak iş yükünü oluşturan KDV, muhtasar ve prim hizmet, damga, ÖTV beyanlarının hazırlanması ve verilmesine ilişkin süreler mali tatil düzenlemelerinden etkilenmemekte ve mali tatil düzenlemelerin uygulanması muhasebe kayıt süreleri ve dava açma süreleri gibi alanlarla sınırlı kalmaktadır. Söz konusu beyanların verilebilmesi muhasebe kayıtlarının da yapılmasını gerektirdiğinden mali tatile ilişkin düzenlemeler anlamını büyük ölçüde yitirmektedir.

Covid-19 salgını nedeniyle mücbir sebep kapsamında olan mükelleflerin Mart-Nisan-Mayıs 2020 vergilendirme dönemine ilişkin KDV ve muhtasar prim hizmet beyannamelerinin 27.07.2020 tarihine kadar verilmesi gerektiği de dikkate alındığında bu sene kimsenin mali tatilden bir beklentisi olmadığını söylemek herhalde yanlış olmaz.

Mali tatilin gerçek anlamda bir tatil olabilmesi için Temmuz ayına ilişkin beyannamelerin Ağustos ayında birleştirilerek tek bir beyan olarak verilmesi ve incelemelerin de bu dönemde yapılmaması düşünülebilir. Mali Müşavirlerin beklentisi mali tatilin gerçek anlamda uygulanabilir olmasıdır. Meslek mensuplarının dinlenebilmeleri, ailelerine vakit ayırabilmeleri için mali tatilin, gerçekçi ve yaşanabilir bir şekle kavuşturulması gerekmektedir. Ülkemizde bunun örnekleri başka alanlarda mevcut yeter ki isteyelim.

Fahiş fiyat ve stokçulukla mücadele dönemi

Artık Koronavirüs salgını gibi zor günde fırsatçılık yapmaya kalkan, fahiş fiyata ve stokçuya büyük ceza var.

COVID-19 salgınının önlenmesi ve etkilerinin azaltılması amacıyla sosyal ve ekonomik hayata ilişkin alınan tedbirler kapsamında, 7244 sayılı "Covid-19 Salgınının Ekonomik ve Sosyal Hayata Etkilerinin Azaltılması Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"un 14. Maddesi ile; Perakende Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun kapsamında, üretim ve tedarik zincirinin tüm aşamaları ile nihai tüketiciye yapılan satışlarda, girdi maliyeti ve döviz kuru artışı gibi haklı bir gerekçe olmaksızın makul olmayan fiyat artışları ile stokçuluk yasaklanmıştır.

6585 sayılı Perakende Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanuna eklenen Ek 1. Madde gereğince üretici, tedarikçi ve perakende işletmeler tarafından mal veya hizmetin satış fiyatında fahiş artış yapılamayacak, piyasada darlık yaratıcı, piyasa dengesini ve serbest rekabeti bozucu faaliyetler ile tüketicinin mallara ulaşmasını engelleyici faaliyetlerde bulunulamayacaktır.

Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulu, fahiş fiyat artışı ve stokçuluk uygulamalarına karşı piyasa dengesini ve tüketicileri korumaya yönelik gerekli tedbirleri alacak, bunların uygulanmasını sağlayacak, denetim ve inceleme yapacaktır.

-Bir mal veya hizmetin satış fiyatında fahiş artış yapıldığının tespiti durumunda on bin Türk lirasından yüz bin Türk lirasına kadar,

-Üretici, tedarikçi ve perakende işletmeler tarafından piyasada darlık yaratıcı, piyasa dengesini ve serbest rekabeti bozucu faaliyetler ile tüketicinin mallara ulaşmasını engelleyici faaliyetlerde bulunulduğunun(stokçuluk) tespiti durumunda ise elli bin Türk lirasından beş yüz bin Türk lirasına kadar, idari para cezası verilecektir.

İdari para cezasının belirlenmesinde; işlenen fiilin ağırlığı ve haksızlık içeriği, işletmenin türü, büyüklüğü ve bulunduğu sektör, fahiş fiyat artışı ve stokçuluk faaliyetinden sağlanan menfaat ile daha önce aynı konuda idari para cezası uygulanıp uygulanmadığı gibi hususlar dikkate alınacaktır.

Kanuna eklenen madde ile ayrıca, fiyat artışı ve stokçuluk uygulamalarına yönelik düzenleme ve denetim yapmak amacıyla Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulu oluşturulması düzenlenmiş, bu düzenleme gereğince hazırlanan "Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulu Yönetmeliği" 28 Mayıs 2020 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Olağanüstü hâl, afet ve ekonomik dalgalanma dönemleri ile diğer acil durumlarda üretici, tedarikçi ve perakende işletmeler tarafından satışa sunulan ve kamunun beslenme, sağlıklı yaşama ve korunma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak için zorunlu olan mal ve hizmetlerin fiyatında girdi ve diğer üretim maliyetlerindeki artış gibi haklı bir sebebe dayanmaksızın yapılan aşırı ve adil olmayan artış "Fahiş fiyat artışı" olarak tanımlanmıştır.

Olağanüstü hâl, afet ve ekonomik dalgalanma dönemleri ile diğer acil durumlarda üretici, tedarikçi ve perakende işletmelerin piyasada darlık yaratan, piyasa dengesini ve serbest rekabeti bozan faaliyetleri ile tüketicinin mallara ulaşmasını engelleyen faaliyetleri ise "Stokçuluk" olarak değerlendirilecektir.

Kanunda belirtilen yükümlülüklere aykırı hareket ettiği tespit edilen üretici, tedarikçi ve perakende işletmeler hakkında verilen idari para cezası kararları kamuoyunun bilgilendirilmesi ve aydınlatılması ile mal ve hizmet piyasasındaki tarafların ekonomik çıkarlarının korunması amacıyla Bakanlıkça açıklanabilecektir.

Ticaret Bakanlığına veya il müdürlüklerine; dilekçeyle, şikâyet sistemi üzerinden veya diğer elektronik başvuru yöntemleri ile yapılacak başvurular, il müdürlüğünce ön incelemeye alınacak ve bu inceleme sonucunda düzenlenen rapor, on üç üyeden oluşan Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulu'nca savunmalar da göz önünde bulundurulmak suretiyle değerlendirilerek karara bağlanacaktır.

Sigorta priminin yüzde 22,5'i işverenden yüzde 15'i işçiden

Türkiye'de ve OECD ülkelerinde prim oranları karşılaştırıldığında Türkiye'deki prim oranlarının yüksekliği işçi maliyetlerini artıran en önemli kalemden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Sigorta Kolları	İşveren	İşçi	Toplam
Uzun Vadeli Sigorta Kolları	%11	%9	%20
Kısa Vadeli Sigorta Kolları	%2	-	%2
Genel Sağlık Sigortası	%7,5	%5	%12,5
İşsizlik Sigortası	%2	%1	%3
TOPLAM	%22,5	% 15	% 37,5

Prim oranı

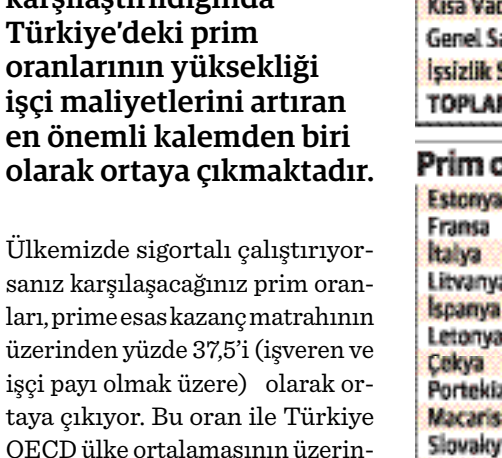
Estonya	33	İzlanda	15,35
Fransa	28,4	OECD	
İtalya	26,53	ORTALAMASI	15,8
Litvanya	26,08	Slovenya	15,05
İspanya	25,58	Japonya	14,4
Letonya	24,09	Türkiye	13
Çekya	24,08	Belçika	12,54
Portekiz	23,75	Avustralya	9,5
Macaristan	19,5	Lüksemburg	9,15
Slovakya	19,2	İrlanda	8,6
Almanya	19,05	Meksika	8,1
Finlandiya	18,71	A.B.D	7,55
İsveç	18,06	Hollanda	6,27
Yunanistan	17,88	Güney Kore	5,2
Polonya	16,66	Kanada	4,95
Norveç	16,1	Şili	2,35
İngiltere	15,7	İsrail	2,08

Ülkemizde sigortalı çalıştırıyorsanız karşılaşacağınız prim oranları, prime esas kazanç matrahının üzerinden yüzde 37,5'i (işveren ve işçi payı olmak üzere) olarak ortaya çıkıyor. Bu oran ile Türkiye OECD ülke ortalamasının üzerinde yer almaktadır.

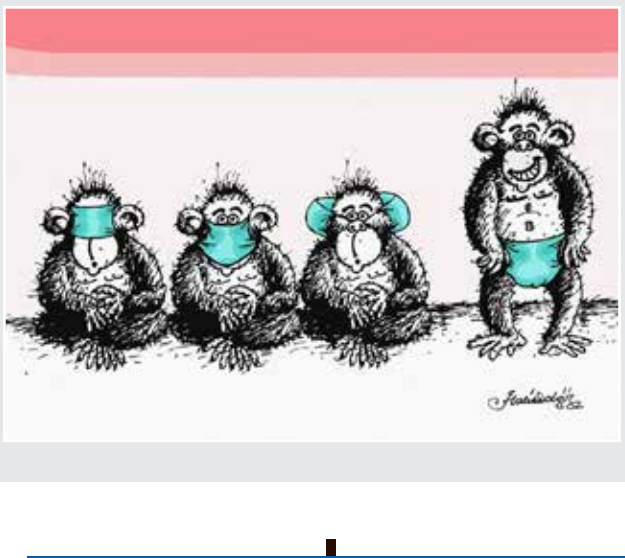
Eğer emekli bir sigortalı çalıştırırsanız karşılaşacağınız prim oranı ise, yüzde 7,5 çalışan payı, yüzde 24,5 işveren payı olmak üzere prime esas kazanç matrahının üzerinden yüzde 32 olarak uygulanıyor.

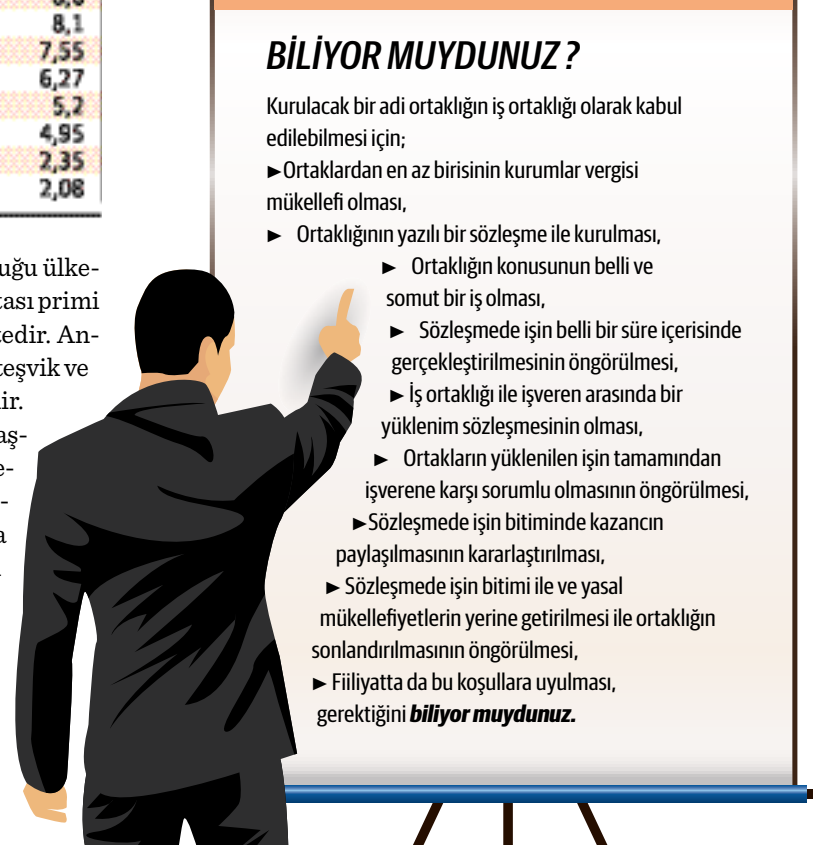
Türkiye' de 5510 sayılı Kanunun 4-1/a bendi kapsamında sigortalı çalıştıran özel sektör işverenlerinin üzerindeki sigorta prim yükü ile Avro Bölgesindeki sigorta prim yükünü kıyasladığımızda Avro Bölgesinde bu oranın yüzde 33,1 civarında olduğu ülkemizde ise bu rakamın işsizlik sigortası primi dahil yüzde 37,5 olduğu bilinmektedir. Ancak Türkiye'de işverenlere verilen teşvik ve destekler ile bu yük düşürülmektedir.

OECD ülkelerindeki malullük yaşlılık ve ölüm sigortası ile kısa vadeli sigorta kolları toplam işveren payı prim oranları yukarıdaki tabloda yer almaktadır. Bu tablodaki prim oranlarına genel sağlık sigortası prim oranları dahil değildir. Türkiye, genel sağlık sigortası primi hariç OECD ülke ortalamasının altında kalmasına rağmen, genel sağlık sigortası işveren payını da eklediğimizde (13+7,5=20,5) bu oranın üzerinde yer almaktadır.

Dünyanın muhasebesi
Prof. Dr. Halis DOKGÖZ

Sayfa içeriği TÜRMOB ile işbirliği yapılarak hazırlanmıştır.